

SPELEOLOŠKA ARHIVA I KATASTAR

Mnogi speleolozi su do sada u svojim radovima iznijeli iskustvo i način vođenja dokumentacije i katastra u speleološkoj aktivnosti, a ovim putem pokušat ću prikazati i iznijeti iskustvo u vođenju arhive i speleološkog katastra, koje su splitski speleolozi stekli u toku svog dugogodišnjeg aktivnog speleološkog rada.

Speleološku arhivu sačinjavaju dokumenti i knjige, koje su potrebne za tekući rad jedne speleološke organizacije. Veći dio arhive koja se vodi propisan je Pravilnikom KS PSH, a jednim djelom poučeni iskustvom, prilagodili smo je uvjetima našeg specifičnog djelovanja pri planinarskom društvu.

Speleološki katastar je produkt terenskog rada, kojeg sačinjava skup nacрта i zapisnika svakog pojedinačno istraženog speleološkog objekta tj. "konac, koji djelo krasi". Vođenje tog speleološkog katastra također smo jednim dijelom prilagodili specifičnoj teritorijalnoj konfiguraciji, koja nam se učinila najprikladnijom.

ARHIVA SO-a:

1. Korespodencija - dopisi:

U posebnom registratoru pohranjuju se dopisi primljeni za SO i kopije dopisa poslatih od strane SO-a. U toku tekućeg rada ti dopisi razmjenjuju se sa ostalim SO-ima ili Speleološkim društvima, sa KS PSH, a tu se nalatze i dostave programa i planiva rada matičnom PD-u (Predsjedništvo), SFK-i, SOTK-i, itd. Odlaze se u registrator prema vremenu otvoreme ili pristizanja, a predhodno svaki dopis treba posebno uvesti prema redosljedu i broju u Protokol ili Djelovodnik tj. popis akata. O tome se brine tajnik SO-a.

2. Knjiga zapisnika sa sastanaka SO-a:

U ovu po broju listova debelu knjigu vode se svi zapisnici sa sastanaka članova SO-a, koji se održavaju jednom sedmično. Prisustvo na sastancima evidentira se u knjizi, a isto tako i svi dogovori i detalji vezani za neku predstojeću akciju ili zaključci u vezi tekuće problematike SO-a. Na taj način imamo pregled toka i zbivanja na svim sastancima SO-a. Na tom sastanku se vrši i izbor vođe akcije, koji je u potpunosti odgovoran za njeno provođenje prema dogovoru, a iscrpan izvještaj o realizaciji dužan je podnijeti na slijedećem sastanku. U istu knjigu evidentiraju se i sastanci Sekretarijata SO-a (u našem slučaju SO-a "Mosor", a negdje je to Izvršni ili Upravni odbor), kada nije potrebno da se za određeni dogovor saziva čitavo članstvo. Također se u knjizi evidentira i zapisnik sa redovnih i izvanrednih

skupština SO-a. O vođenju knjige brine tajnik SO-a.

3. Ljetopis ili Dnevnik nije dio obavezne speleološke arhive, ali korist i svrsishodnost koju su imali članovi SO "Mosor" od vođenja tog Ljetopisa, pokazalo se da je neophodan. Nakon učešća na nekoj akciji ili manifestaciji, netko iz ekipe sa sklonošću k tome, opiše svoje viđenje ili događaj sa akcije. U to ne spada stručni opis i ocjena speleološkog objekta, već zgođe i nezgođe vezane uz akciju prikazane očima jednog od sudionika. Evidentiraju se i sve one akcije vezane uz SO, koje i nisu čisto speleološkog karaktera. Još sa ponekom fotografijom uz tekst, taj Ljetopis je knjiga u kojoj je sabrana sva kompletna terenska aktivnost SO-a u toku godine. To je također i dokument iz kojeg se izvanredno lako mogu izvaditi podaci o godišnjoj aktivnosti i radu prilikom sastavljanja izvještaja i slično. Za mlađe i nove članove u SO-u, Ljetopis je najbolja vrst propagande o načinu dotadašnjeg rada, te uvida što mogu očekivati u svom budućem radu. Iz iskustva možemo kazati da su mnogi planinari, članovi PD "Mosor", listajući Ljetopis izrazili želju za učestvovanjem u našim akcijama i na taj način se aktivirali kao speleolozi.

4. Registrator raznih Pravilnika:

U ovom registratoru nalaze se razni Pravilnici i Statuti, kako bi se sve te zakone i odredbe imalo na jednom mjestu, i kada nam zatreba da zavirimo u njih, ne treba ih tražiti po raznim spisima i drugim aktima. Tu se nalaze Pravilnik SO-a, Pravilnik o korištenju i upotrebi dokumentacije SO-a, Pravilnik o speleološkoj aktivnosti PSH, Statut PD-a, Statut PSH, Statut PSOS-a i Pravilnik o raspodjeli sredstava PSOS-a, Pravilnik o vrednovanju programa tehničke kulture, itd.

5. Registrator - kartoni aktivnih članova:

Kartoni svih aktivnih članova SO-a su u ovom registratoru. Uz svaki osobni karton sa potrebnim općim podacima, nalaze se i kartoni o evidenciji istraživačkih akcija i akcija posjeta speleološkim objektima dotičnog člana. Aktivni član SO-a je onaj koji je u tekućoj godini sudjelovao u ostvarivanju zadataka i realiziranju plana rada SO-a, te posjetio ili istražio barem jedan speleološki objekt.

6. Registrator - kartoni neaktivnih članova:

U ovom registratoru pohranjuju se osobni kartoni i kartoni evidencije akcija posjeta i istraživanja, za sve one članove SO-a koji su iz bilo kog razloga postali pasivni, ne učestvuju u terenskom radu i ne doprinose više ostvarivanju zadataka SO-a. Tako sačuvani podaci koristeće kao podsjetnik na bivšu aktivnost članova, a dogodi li se da neki neaktivni član ponovno postane aktivan, njegov karton prebacuje se u

registrator aktivnih članova.

7. Registrator speleoloških škola:

Ovo je jedan poseban registrator u kojem pohranjujemo sve podatke o školovanju kadra. Gotovo redovito svake godine održavamo speleološke škole i svaka škola svoje podatke sadržava u svom fasciklu. Tu se nalaze i sva imena i podaci polaznika, primjerci propagandnog materijala, prijavnice, instruktori, predavači, troškovnik škole, itd. Tu su podaci o svih IX do sada održanih speleoloških škola u Splitu.

8. Knjiga opreme:

U knjizi se nalazi kompletan spisak sve materijalne opreme koju posjeduje SO. O tome brigu vodi oružar, a knjigu uvijek nadopunjuje sa spiskom novonabavljene opreme. Na svaki komad novonabavljenog materijala prikladnom oznakom stavlja inicijale SOM, kako bi se na zajedničkim akcijama znalo kome pripada materijal. Materijal vodi po spisku u knjizi, kojoj prilaže i godišnje inventurne liste, sa svojim izvještajem o stanju opreme, a na sastancima SO-a predlaže nabavku iste, kada se za to ukaže potreba.

9. Knjiga evidencije izdavanja opreme:

Svrha vođenja ove knjige je da oružar u svakom momentu ima uvid kod koga se nalazi pojedini dio opreme, kada je posuđen, kada je vraćen i u kakovom stanju. U knjizi se upiše za koju je akciju materijal preuzet, datum izvođenja akcije, vrsta i količina izdatog ispravnog materijala-opreme, te potpis o preuzetoj opremi. Ovakav način vođenja se pokazao boljim od blokova reversa, a služi istoj svrsi.

10. Kartoni speleoloških užeta:

Ovi kartoni potrebni su da bi oružar imao evidenciju o učestalosti upotrebe pojedinog speleološkog užeta, njegovoj iskoristivosti, i zbog njegovog održavanja. Karton sadrži podatke o marki užeta, njegovim dimenzijama i broju evidencije pod kojim se vodi, zatim godini proizvodnje užeta, godini kada je kupljen, te spisak akcija u kojima je upotrebljavan, sa brojem korištenja tj. absaila i penjanja po njemu. Također se evidentiraju i padovi, te oštećenja i kad za to ima razloga uže se stavlja van upotrebe, tj. za rashod.

11. Knjiga popisa publikacija u biblioteci:

Knjiga sadrži popis stručne literature i publikacija koje posjeduje SO. Uz naziv autora, godinu izdanja i naziv publikacije, nalazi se i oznaka pod kojom je uvedena u biblioteku. O uvođenju i nabavci novih publikacija brine se bibliotekar. Na posebnom spisku vodi i evidentira sve topografske karte koje posjeduje SO.

12. Knjiga evidencije posudbe iz biblioteke:

To je knjiga u koju se evidentira svaki član koji posuđuje knjigu, zajedno sa naslovom knjige i datumom posudbe. Pošto je nakon dogovorenog roka vratio literaturu, bibliotekar ga u knjizi razdužuje.

13. Knjiga blagajne:

U ovu knjigu blagajnik zavodi financijska sredstva pristigla za SO tj. prihode sa naznakom od koga su pristigla, kada i u kojem iznosu. Isto tako zavodi rashode tj. sredstva koja se troše sa naznakom kome su išla sredstva, kada, zašto i koji iznos. Sa dobro vođenom knjigom blagajne, blagajnik će u svakoj prilici pružiti pregled financijskog stanja. U slučaju SO-a PD "Mosor" gdje postoji samo jedan žiro račun, koji glasi na Društvo, ostale sekcije i odsjeci posjeduju svaki svoju financijsku karticu u koju blagajnik knjiži ulaz - izlaz. Kontrolna kartica tj. duplikat, nalazi se u SO-u i služi kao orijentacija i pogledu raspolaganja sa financijskim sredstvima. U samostalnim speleološkim društvima, koji imaju svoj žiro račun, potrebno je financijsko knjigovodstvo voditi sa svim knjigama određenih zakonom o financijskom poslovanju, što je za amatersku speleološku organizaciju mnogo posla. Speleološka društva ili speleološke jedinice koje su pri nekim organizacijama na pr. Savezima za fizičku kulturu, tehničku kulturu ili pak naučnog karaktera, mogu u tim organizacijama koristiti (ukoliko postoji) financijski servis, pa sve te poslove oko financija uz minimalnu naknadu, obavljaju tada profesionalci.

SPELEOLOŠKI KATASTAR:

Još od vremena Josipa Poljaka 1922.godine i Umberta Giromette 1925.godine, itd. postoji ukazivanje i pokušaj na iniciranje speleološkog katastra u Hrvatskoj. Josip Poljak 1922. godine obranio je doktorsku disertaciju na temu "Pećine Hrvatskog krša", a Umberto Girometta 1925. godine napisao je radnju "Jame i pećine Srednje Dalmacije" u kojoj daje popis 472 speleološka objekta sa osnovnim podacima i tumačenjima pojava, prikupljenim u svom 15 godišnjem istraživanju Dalmatinskog krša. Od tada pa do danas napravljen je izvanredno velik napredak speleološke aktivnosti u Hrvatskoj, ali u pogledu centralnog speleološkog katastra nije se stiglo daleko, bolje rečeno još uvijek ga nema. Ipak bilo je pokušaja, barem u okviru KS PSH, gdje se pokušalo pronaći jednog čovjeka koji bi obavljao poslove vezane za Komisiju za alpinizam i speleologiju, a posebno na izradi centralnog speleološkog katastra. Međutim nedostatak financijskih sredstava je izgleda isključivi razlog što je ta kombinacija propala.

Speleološkim istraživanjima u Hrvatskoj bavi se "Geološki institut" iz Zagreba, Speleološko društvo Hrvatske, SD "Ursus Speleus" iz Zagreba, SD "Istra" iz Pazina, SD "Proteus" iz Poreča, SD "Špiljar" iz Splita, Speleološka družina "Myotis-Myotis" iz Karlovca, Društvo za istraživanje i snimanje krških fenomena (DISKF) iz Zagreba, te Speleološki odsjeci pri Planinarskim društvima ujedinjeni u KS PSH koja koordinira njihov rad, a to su "Velebit", "Željezničar", "Zagreb-Matica" i "Sutjeska" iz Zagreba, "Dubovac" iz Karlovca, "Platak" iz Rijeke, "Japetić" iz Samobora, "Paklenica" iz Zadra, "Otočani" iz Novalje, "Svilaja" iz Sinja, "Mosor" iz Splita, te "Biokovo" iz Makarske.

Sve ove speleološke jedinice imaju različite pristupe, poglede, te različite interese kod istraživanja speleoloških objekata. Neki od njih istražuju iz naučnog interesa, neki iz sportskog, neki da bi unovčili speleološki objekt, neki iz hobija, neki profesionalno, itd. Uglavnom iz tog razloga, za sada se svaki speleološki objekt evidentira u internom speleološkom katastru pojedine speleološke organizacije. Najbrojniju i na određeni način najsređeniju speleološku dokumentaciju ili interni katastar za sada u SR Hrvatskoj posjeduju Geološki institut i Speleološki odsjek PD "Željezničar" iz Zagreba.

Osim 12 Speleoloških odsjeka koji su ujedinjeni u KS PSH, ostale speleološke organizacije na žalost nemaju nekog tko bi koordinirao njihov rad. U SR Hrvatskoj ne postoji Speleološki savez koji bi ujedinjavao i usmjeravao rad svih speleoloških jedinica. Vjerujem da bi se njegovim osnivanjem mnogo dobilo, a pogotovo bi mogli udruženim snagama pronaći stimulans i mogućnost financiranja izrade Centralnog speleološkog katastra SR Hrvatske.

U posljednje vrijeme ima pojedinaca i organizacija koji pokušavaju, a neki su već i uspjeli (JZS) uz pomoć elektronske obrade sakupiti što više korisnih i upotrebljivih podataka o speleološkim objektima određenog područja. U današnjoj eri kompjuterizacije mogućnosti su velike, ali se još uvijek traže i pronalaze najbolji i najefikasniji načini koje pruža elektronska obrada podataka speleoloških objekata.

U svom dosadašnjem radu na polju speleologije SO PD "Mosor" stekao je određeno iskustvo i u tom smislu prilagodio je svom načinu rada vođenje internog Speleološkog katastra. Ovaj daljnji prikaz biti će kako i na koji način su članovi SO-a "Mosor" organizirali vođenje svog internog Speleološkog katastra.

1. Knjiga speleološkog katastra:

To je knjiga u koju se prema redosljedu istraživanja uvodi svaki istraženi speleološki objekt. Prije svega bitan je redni broj pod kojim se on uvodi u knjigu i taj objekt se vodi samo pod tim brojem. Ne smije

se dogoditi da isti objekt uvedemo u knjigu dva puta. Voditi računa da se slučajno isti objekt u knjizi ne vodi pod dva različita imena.

2. Registratori po područjima:

U slučaju SO-a PD "Mosor" kod vođenja katastra tj. slaganja objekata u grupacije ili registratore, imamo specifičan slučaj za područje općine Split. Na tom području nalaze se masivi Mosora, Kozjaka, Osoja, Opora, Iabinštice, Moseća, djela Svilaje, a većim svojim djelom i srednjodalmatinska Zagora. Zbog velike brojnosti i gustoće speleoloških objekata, podjelu po registratorima izvršili smo prema granicama Mjesnih zajednica. Ovo se samo odnosi za područje općine Split, dok se ostali istraženi speleološki objekti u drugim općinama vode na način, svaka općina u svoj registrator. U registratoru se u plastičnoj fascikli nalazi kompletna dokumentacija svakog istraženog speleološkog objekta. Na fascikli je uočljiv naziv objekta, te oznaka pod kojom se vodi u speleološkom katastru. Fascikla sadržava nacrt tj. topografski snimak objekta, uredno popunjen zapisnik istraživanja, te na posebnom papiru u prilogu i detaljnu topografsku skicu položaja objekta. Uz navedenu dokumentaciju svakog objekta, ukoliko je to moguće, nalazi se i nekoliko fotografskih snimaka karakterističnih detalja iz objekta, te ulaza u speleološki objekt. Svaka fascikla sa navedenim dokumentima iz speleološkog objekta, postavlja se u registrator prema redosljedu istraživanja, a po potrebi se dopunjuje sa podacima iz eventualno novih akcija.

3. Indeks speleoloških objekata:

Indeks je sastavni dio speleološkog katastra i sadrži sve osnovne podatke o istraženom speleološkom objektu. Koristi se u svrhu lakšeg i bržeg pronalaženja nekog objekta po registratorima. Da nebi za svaku sitnicu otvarali registratore i fascikle objekata, osnovni podaci iz Indeksa su pristupačni i dovoljni. U Indeksu se speleološki objekt može voditi po abecednom ili nekom drugom redu, a od osnovnih podataka sadrži: Naziv objekta - Lokacija tj. općina, selo, zaselak, - Dimenzije objekta tj. dubina i dužina, - Datum izvođenja akcije i stupanj istraženosti. Tu se još nalazi i oznaka pod kojom je uveden u katastar, te rubrika za opasku tj. neku napomenu.

U prilogu slijedi popis literature o dokumentaciji tj. arhivi i speleološkom katastru, koja je do sada objavljena u Jugoslaviji.

Literatura:

1. Savnik Roman - Kataster kraških objektov in problemi naše kraške nomenklature - 1. Jugoslavenski speleološki kongres 1955. - Ljubljana.
2. Mirko Malez - Osnovni principi speleološke dokumentacije
  - a) Osnovna znanja iz speleologije - KS PSH - 1961. Zagreb.
  - b) Speleolog, god. IX, 1961.god. strana 14.
3. Ivo Baučić - Kartoteka speleoloških objekata i zapisnici speleoloških istraživanja - 2. Jugoslavenski speleološki kongres 1961. god. Zagreb.
4. Franc Habe - Problem inventarizacije kraških pojavov na slovenskem Naše jame, god. IX, 1967, strana 68.
5. Srečko Božičević - Katastar speleoloških pojava u Hrvatskoj 5. Jugoslavenski speleološki kongres 1970 g. Skopje.
6. Branko Jalžić - O speleološkom katastru
  - a) Speleolog, XVIII-XIX, 1970-71, strana 11.
  - b) Naše planine 5-6/1975. strana 106.
7. Srečko Božičević - Problematika izrade speleološkog katastra SR Hrvatske - Geološki vjesnik, Zagreb 1969. svezak 22.
8. Anonimus - Prvi Jugoslavenski simpozij o jamskem katastru Domžale, 25. i 26. 5. 1974.g. Naše jame br. 17, Ljubljana 1975. godine strana 7.
9. Franc Habe - Problemi jamskega katastra Naše jame br. 17, Ljubljana 1975. strana 11.
10. France Šušterčič - Principi vođenja jamskega katastra JZS Naše jame br. 17, Ljubljana 1975. strana 15.
11. Srečko Božičević - Katastar speleoloških pojava u Hrvatskoj Naše jame br. 17. Ljubljana 1975.g. strana 29.
12. Dušan Gavrilović - Katastar pećina kao osnova za speleološko reoniziranje kraša istočne Srbije. Naše jame br. 17. Ljubljana 1975.g. strana 35.
13. Milutin Lješević - Metodologija vođenja evidencije speleoloških objekata - Naše jame br. 17, Ljubljana 1975. strana 45.
14. Marjan Ravbar - Popisnik za kraške objekte Naše jame br. 17, Ljubljana 1975.g. strana 57.

15. Anton Kapel - Katastar pećina i jama u Bosni i Hercegovini
Naše jame br. 17. Ljubljana 1975.g. strana 61.
16. Dušan Manaković - Izvještaj o pećinskom katastru u SR Makedoniji
Naše jame br. 17, Ljubljana 1975.g. strana 62.
17. Branko Jalžić - Simpozij saveza speleologa Jugoslavije o speleološkom
kršu - Speleolog god. XXII-XXIII, 1974-75, strana 20.
18. Vladimir Lindić - Dokumentacija istraživanja
Priručnik zagrebačke speleološke škole '77. strana 169.
Zagreb 1977.godine.
19. Ljubomir Rokić - Metodika katastriranja speleoloških objekata
Naš krš, Sarajevo 4/1978. strana 53.
20. Dragan Kljajić - Grafički prilozi kao deo katastra speleoloških
objekata - 9. kongres speleologa Jugoslavije - Karlovac
17-20. listopada 1984.g.
21. Ranko Skansi - Elektronska obrada speleoloških objekata (Program br. 1)
9. Kongres ~~XXXXXX~~ speleologa Jugoslavije, Karlovac
17-20. listopada 1984.g.
22. Bojan Tančev - Fotodokumentaciona osnova katastra speleoloških
objekata - 9. Kongres speleologa Jugoslavije - Karlovac
17-20. listopada 1984.g.

Pripremio: GORAN GABRIĆ

Split, prosinac 1984. godine.